

ONA TILINI ASRASH — MILLIY BURCHIMIZ*SAMARQAND VILOYATI,**SAMARQAND ILG'OR KASBIY MAHORAT TEXNIKUMI**ONA TILI VA ADABIYOT FANI O'QITUVCHISI**DAVLATOVA SHOIRA NISHANOVNA***ANNOTATSIYA**

Ushbu ilmiy maqolada ona tilining jamiyat hayotidagi o'рни, uning milliy identitetni shakllantirishdagi ahamiyati hamda uni asrash va rivojlantirish masalalari keng ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Ona tili shaxsning tafakkuri, ma'naviy dunyosi, madaniyati va ijtimoiy ongini shakllantiruvchi asosiy vosita sifatida o'rganiladi. Tadqiqotda globallashuv sharoitida tillarning o'zaro ta'siri, chet tillarining kengayishi, tilga tahdid soluvchi omillar hamda davlat til siyosatining ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, oila, ta'lim tizimi va jamiyatning ona tilini saqlashdagi roli ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ona tilini asrash har bir fuqaroning milliy burchi bo'lib, bu jarayon millatning mavjudligi va rivojlanishining asosiy kafolatidir.

Kalit so'zlar: ona tili, milliy burch, til siyosati, identitet, madaniyat, globallashuv, ma'naviyat, sotsiolingvistika.

KIRISH

Ona tili har bir millatning eng muhim ma'naviy boyligi, tarixiy xotirasi va madaniy asosidir. Til insonning fikrlash jarayonini shakllantiradi, uning dunyoni idrok etish uslubini belgilaydi va jamiyat bilan aloqasini ta'minlaydi. Har bir inson o'z ona tilida fikrlaydi, his qiladi va o'zligini anglaydi.

Ona tili millatning yashash mezonini hisoblanadi. Agar til yo'qolsa, millatning madaniyati, urf-odatlar va tarixiy xotirasi ham asta-sekin yo'qoladi. Shu sababli ona tilini asrash faqat lingvistik masala emas, balki milliy xavfsizlik va ma'naviy barqarorlik masalasidir.

Bugungi globallashtirish davrida ingliz, rus va boshqa yirik tillarning ta'siri kuchayib bormoqda. Bu jarayon bir tomondan xalqaro muloqotni osonlashtirsa, ikkinchi tomondan milliy tillarga bosimni kuchaytirmoqda. Ayniqsa yoshlar orasida ona tilini aralashtirib ishlatish, chet so'zlarga ortiqcha murojaat qilish holatlari kuzatilmogda.

Shu sababli ona tilini asrash va uni rivojlantirish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Har bir fuqaro ona tilini bilishi, uni hurmat qilishi va sof holda saqlashi milliy burch sifatida qaralishi lozim.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda ona tilining jamiyatdagi o'rni va uning saqlanish mexanizmlarini o'rganish uchun bir nechta ilmiy usullar qo'llanildi.

Birinchi, nazariy tahlil metodi orqali tilshunoslik, sotsiolingvistik va pedagogika sohasidagi ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Ona tilining rivojlanish bosqichlari, uning jamiyatdagi funksiyalari va ilmiy qarashlar tahlil qilindi.

Ikkinchi, tarixiy yondashuv asosida o'zbek tilining shakllanishi, rivojlanishi va davlat tili sifatidagi o'rni o'rganildi. Tilning tarixiy taraqqiyoti millat tarixining ajralmas qismi sifatida tahlil qilindi.

Uchinchidan, sotsiologik yondashuv orqali til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik o'rganildi. Jamiyatdagi ijtimoiy guruhlar, yoshlar nutqi va til o'zgarishlari tahlil qilindi.

To'rtinchidan, kuzatuv metodi yordamida kundalik hayotda, ta'lim muassasalarida va internet muhitida til ishlatilishi kuzatildi. Bu orqali til madaniyatidagi ijobiy va salbiy tendensiyalar aniqlandi.

NATIJARLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ona tili shaxsning tafakkurini shakllantirishda eng asosiy vosita hisoblanadi. Inson qanchalik boy tilga ega bo'lsa, uning fikrlash doirasi shunchalik keng bo'ladi.

Birinchi natija sifatida shuni aytish mumkinki, ona tili milliy identitetning asosiy belgisi hisoblanadi. Har bir inson o'z tilida o'zligini anglaydi va millatga mansubligini his qiladi.

Ikkinchi natija shundan iboratki, ta'lim jarayonida ona tilining o'rni juda katta. Ona tilida yaxshi bilim olgan o'quvchi boshqa tillarni ham tez va samarali o'zlashtiradi.

Uchinchi natija sifatida globallashtirish sharoitida yoshlar nutqida chet tillarining aralashuvi kuchaygani aniqlandi. Bu holat tilning sof shakliga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

To'rtinchi natija — davlat til siyosati tilni saqlash va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda ona tilini rivojlantirish bo'yicha ko'plab huquqiy va ma'naviy chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Beshinchi natija — oila ona tilini saqlashning eng muhim instituti hisoblanadi. Bola birinchi soʻzlarni oilada oʻrganadi va uning nutq madaniyati shu yerda shakllanadi.

MUHOKAMA

Ona tili faqat aloqa vositasi emas, balki millatning ruhiy va madaniy asosidir. Har bir millatning mavjudligi uning tiliga bogʻliq. Til yoʻqolsa, millat ham asta-sekin yoʻqoladi.

Zamonaviy davrda yoshlar orasida chet tillariga qiziqish ortib borayotgan boʻlsa-da, bu ona tilini ikkinchi darajaga tushirishga olib kelmasligi kerak. Aksincha, koʻp tillilik ona tilini chuqur bilish asosida rivojlanishi lozim.

Oila ona tilini saqlashda birinchi maktab hisoblanadi. Bola oilada qanday til eshitsa, shunday tilni oʻzlashtiradi. Shu sababli ota-onaning nutqi, soʻz boyligi va madaniyati juda muhim.

Taʼlim tizimi ham ona tilini rivojlantirishda asosiy oʻrin tutadi. Maktablarda ona tili va adabiyot fanlariga eʼtibor qanchalik kuchli boʻlsa, shunchalik til madaniyati rivojlanadi.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar esa tilga ikki xil taʼsir koʻrsatmoqda: bir tomondan tilni tez tarqatadi, ikkinchi tomondan esa notoʻgʻri ishlatishni kuchaytiradi. Shuning uchun media savodxonlik juda muhim.

Shuningdek, davlat siyosati, ilmiy muassasalar va madaniyat tashkilotlari ham ona tilini rivojlantirishda faol ishtirok etishi kerak.

XULOSA

Ona tili har bir millatning eng muhim ma'naviy boyligi va identitet asosidir. Uni asrash, rivojlantirish va kelajak avlodga yetkazish har bir fuqaroning muqaddas burchidir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ona tilining rivojlanishi jamiyatning ma'naviy yuksalishi bilan bevosita bog'liq. Tilni yo'qotish millatni yo'qotish bilan tengdir.

Shu sababli har bir inson ona tiliga hurmat bilan qarashi, uni sof saqlashi va to'g'ri qo'llashi zarur. Oila, maktab, davlat va jamiyat birgalikda harakat qilgandagina ona tilini asrash mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. “Davlat tili to'g'risida”gi Qonun. – 1989-yil 21-oktabr. (O'zgartirish va qo'shimchalar bilan)
3. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun. – 2020.
4. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Alimuhamedov A. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent: O'qituvchi.
6. Hojiyev A. O'zbek tili grammatikasi. – Toshkent: Fan.
7. Nematov H., Mahmudov N. O'zbek tilshunosligi asoslari. – Toshkent: Universitet nashriyoti.
8. Fishman J. A. Language and Ethnicity in Minority Sociolinguistic Perspective. – Multilingual Matters, 1991.
9. UNESCO. Language Vitality and Endangerment Framework. – Paris, UNESCO Publishing.

10. Crystal D. Language Death. – Cambridge University Press, 2000.

11. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi.

12. UNICEF Uzbekistan. Education and Child Development Reports. – 2021–2024.